

38

भारतीय आर्थिक विकास

Indian Economic Development

330/KAL/DHA

A/c No SR 8180

डॉ. संभाजी काले
डॉ. एस. व्ही. ढमढेरे
प्रा. अक्षय काले

भारतीय आर्थिक विकास (सत्र ५ व ६)

डॉ. संभाजी काळे, डॉ. एस. व्ही. दमढेरे, प्रा. अक्षय काळे

Bharatiya Arthik Vikas (Semester 5 & 6)

Dr. Sambhaji Kale, Dr. S. V. Dhamdhere, Dr. Akshay Kale

पहिली आवृत्ती : २०२१

ISBN : 978-93-91948-10-8

© डायमंड पब्लिकेशन्स

मुखपृष्ठ

शाम भालेकर

अक्षरजुळणी

मानसी घाणेकर, पुणे

मुद्रक

गुरुराज प्रिंटेर्स, पुणे

प्रकाशक

डायमंड पब्लिकेशन्स

२६४/३ शनिवार पेठ, ३०२ अनुग्रह अपार्टमेंट

ऑकारेश्वर मंदिराजवळ, पुणे-४११ ०३०

☎ ८६०००१०४१६, ०२०-२४४५२३८७, २४४६६६४२

info@dpbooks.in

www.dpbooks.in

या पुस्तकातील कोणत्याही भागाचे पुनर्निर्माण अथवा वापर इलेक्ट्रॉनिक अथवा यांत्रिकी साधनांनी-
फोटोकॉपींग, रेकॉर्डिंग किंवा कोणत्याही प्रकारे माहिती साठवणुकीच्या तंत्रज्ञानातून प्रकाशकाच्या
आणि लेखकाच्या लेखी परवानगीशिवाय करता येणार नाही. सर्व हक्क राखून ठेवले आहेत.

अनुक्रम

- प्रस्तावना तीन
- लेखक-परिचय चार

भारतीय आर्थिक विकास सत्र पाच (सेमिस्टर - ५)

- प्रकरण १ - आर्थिक विकास आणि वृद्धी १
(Economic Development & Growth)
- प्रकरण २ - विकसित आणि विकसनशील देश १८
(Developed & Developing Countries)
- प्रकरण ३ - आर्थिक विकास प्रक्रियेतील अडथळे ४९
(Constraints Development Process)
- प्रकरण ४ - मानवी संसाधने आणि आर्थिक विकास ७२
(Human Resources and Economic Development)

भारतीय आर्थिक विकास सत्र सहा (सेमिस्टर - ६)

- प्रकरण १ - आर्थिक नियोजन (Economic Planning) ८९
- प्रकरण २ - निती आयोग (NITI Aayog) १०१
- प्रकरण ३ - शाश्वत विकास १११
(Sustainable Development)
- प्रकरण ४ - पर्यावरण आणि आर्थिक विकास १५८
(Environment & Economic Development)
- संदर्भसूची १७८

सेमिस्टर - ५

प्रकरण - १

आर्थिक विकास आणि वृद्धी (Economic Development & Growth)

- १.१ प्रस्तावना (Introduction)
- १.२ आर्थिक विकास - अर्थ आणि व्याख्या
(Economic Development - Meaning & Definition)
- १.३ आर्थिक विकासाचे निर्देशक
(Indicators of Economic Development)
- १.४ आर्थिक वृद्धी - अर्थ आणि व्याख्या
(Economic Growth, Meaning & Definition)
- १.५ आर्थिक वृद्धीचे निर्देशक (Indicators of Economic Growth)
- १.६ आर्थिक विकासाची भूमिका अथवा गरज आणि महत्त्व
(Need & Importance of Economic Development)

१.१ प्रस्तावना (Introduction)

ॲडम स्मिथपासून मार्क्स आणि केन्सपर्यंत सर्व अर्थशास्त्रज्ञांनी आर्थिक विकासाचा विचार केला. त्यांनी मुख्य लक्ष स्थितिशील प्रश्नांभोवती केंद्रित केले होते; तसेच त्यांची आर्थिक विश्लेषणे पश्चिम युरोपीय देशांच्या आर्थिक-सामाजिक परिस्थितीशी संबंधित होती.

दुसऱ्या महायुद्धानंतर आशिया आणि आफ्रिका खंडातील तसेच दक्षिण अमेरिकेतील अनेक देश स्वतंत्र झाले आणि त्या स्वतंत्र देशांनी आंतरराष्ट्रीय संघटनांचे सदस्यत्व स्वीकारले जसे आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी (IMF), जागतिक बँक इत्यादी. या संघटनांच्या सभा (परिषदा) संमेलनातून आणि विचारमंथनातून असे दिसून आले की, आर्थिक स्वातंत्र्याशिवाय राजकीय स्वातंत्र्याला अर्थ नाही आणि म्हणून त्यांनी आर्थिक